

ПРОЄКТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ: СТРУКТУРА, КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ

Наталя Іванова

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті обґрунтовано важливість формування проєктної компетентності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Уточнено сутність проєктування в бібліотечній сфері. Розглянуто проєктну діяльність бібліотек як провідний напрям їх інноваційної діяльності. Проаналізовано особливості проєктної діяльності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Конкретизовано структуру проєктної компетентності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Визначено компоненти, критерії та показники сформованості проєктної компетентності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Запропоновано структурно-змістову модель проєктної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Надано загальну характеристику критеріїв та показників сформованості проєктної компетентності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Ключові слова:

фахівці інформаційної, бібліотечної та архівної справи; проєктна діяльність; інформаційно-бібліотечна освіта; компетентнісний підхід; проєктна компетентність.

Аннотация:

Иванова Наталья. Проектная компетентность будущих специалистов информационного, библиотечного и архивного дела: структура, критерии и показатели сформированности. В статье обоснована важность формирования проектной компетентности будущих специалистов информационного, библиотечного и архивного дела. Раскрыта сущность проектирования в библиотечной сфере. Рассмотрена проектная деятельность библиотек как ведущее направление их инновационной деятельности. Проанализированы особенности проектной деятельности специалистов информационного, библиотечного и архивного дела. Конкретизирована структура проектной компетентности будущих специалистов информационного, библиотечного и архивного дела. Определены компоненты, критерии и показатели сформированности проектной компетентности будущих специалистов информационного, библиотечного и архивного дела. Предложена структурно-содержательная модель проектной компетентности специалистов информационного, библиотечного и архивного дела. Предоставлена общая характеристика критериев и показателей сформированности проектной компетентности будущего специалиста информационного, библиотечного и архивного дела.

Ключевые слова:

специалисты информационного, библиотечного и архивного дела; проектная деятельность; информационно-библиотечное образование; компетентностный подход; проектная компетентность.

Resume:

Ivanova Natalia. Project competence of future specialists in information, library and archive services: structure, criteria and indicators of formation.

The article substantiates the importance of forming the project competence of future specialists in information, library and archive services. The essence of project-making in library sphere is specified. The project activity of libraries as the leading direction of their innovation activity is considered. The features of the project activity of specialists in information, library and archive services are analyzed. The structure of the project competence of future specialists in information, library and archive services is specified. The components, criteria and indicators of the project competence formation of future specialists in information, library and archive services are determined. The structural-content model of the project competence of specialists in information, library and archive services is proposed. The general characteristic of criteria and indicators of the project competence formation of the future specialist in information, library and archive services is provided.

Key words:

specialists in information; library and archive services; project activity; information and library education; competency approach; project competence.

Постановка проблеми. Бібліотеки – найпоширеніший соціальний інститут у світі, що гарантує сталий розвиток демократичного суспільства. Їхня діяльність спрямована на задоволення найрізноманітніших потреб усіх категорій населення. Через орієнтацію діяльності бібліотеки на потреби користувачів, індивідуалізацію їх обслуговування, приділення особливої уваги забезпеченню їх інформаційних, культурних, соціальних, побутових запитів, завданням сучасності стає перетворення бібліотеки на центр громадського життя й культурного спілкування. В умовах розвитку інформаційного суспільства бібліотеки як соціокультурні інституції відіграють провідну роль у систематизації та поширенні інформації для задоволення зрослих потреб користувачів

різних вікових категорій у різноманітній інформації. Повноцінний розвиток бібліотечних установ як соціокультурного феномену сприяє перетворенню їх на багатофункціональні центри доступу до інформаційних ресурсів, що визначається розмаїттям напрямів їхньої діяльності.

Одним з пріоритетних завдань розвитку сучасного суспільства знання є необхідність переходу від самодостатнього накопичення інформації до навчання творчо оперувати нею; задоволення потреб та інтересу людей до знань [13].

Сьогодні, коли змінюється освітня та виховна парадигми, пропонується новий зміст і підходи до бібліотечної діяльності, упроваджуються сучасні інноваційні технології в роботу

бібліотечних закладів. У цьому контексті важливого значення набуває і проектна діяльність бібліотек – невіддільний складник їх інноваційного розвитку й водночас рушій професійного зростання фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Світовою тенденцією нині стає перетворення бібліотек на поліфункціональні заклади соціально-культурного спрямування, що, зокрема, відображено в низці міжнародних і національних документів. Так, у Ліонській декларації про доступ до інформації та розвиток (Lyon Declaration on Access to Information and Development) (2014 р.) [24] йдеться про те, що розширення доступу до інформації і знань різних верств суспільства підтримує стійкий розвиток і покращує життя людей, а також особливо наголошується на ролі бібліотек у підтримці сталого розвитку. У Рамковій програмі Європейської комісії «Креативна Європа» (Creative Europe) (2014–2020) [23], акцентується зокрема на важливості й необхідності розширення міжсекторальної співпраці та зміцнення конкурентності культурного та креативного секторів, насамперед у частині організації та проведення навчальних заходів, ярмарків, фестивалів і заходів з розширення цільової аудиторії.

Стратегічний план (2016–2021) Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА) [20] містить чотири основні стратегічні напрями, у яких чітко розкривається роль і позиції сучасної публічної бібліотеки в суспільстві. В основних висновках документа «Глобальне бачення. Стислий звіт. 10 основних висновків і можливостей» [3] вказано на необхідність для всіх бібліотек бути відкритими до інновацій і готовими покінути із застарілими та обмеженими практиками. У звіті окреслено 10 потенційних можливостей і завдань, серед яких важливими в контексті нашого дослідження є такі: «щоб сприяти навчанню, грамотності та читанню ... бібліотеки мають постійно адаптуватися. Необхідно розвивати послуги ... та практики так, щоби вони відповідали очікуванням користувачів, що постійно змінюються ... потрібно краще розуміти потреби спільноти та розробити ефективні послуги ...».

Національна Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» (2016 р.) [21] підкреслює винятково важливу роль бібліотек у «... розвитку інформаційної та мовної культури суспільства ...», оскільки бібліотеки визнаються «базовим елементом культурної, наукової, освітньої, інформаційної інфраструктури держави».

У Маніфесті Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи» (2015 р.) представлено бачення місії та ролі бібліотек, їхньої цінності для українського суспільства, яке наразі долає кризові явища та впроваджує реформи. Зокрема Українська бібліотечна асоціація «підтверджує бачення місії та ролі бібліотек як:

- соціокомунікаційних інституцій, що сповідують і захищають демократичні цінності;
- сприяють доступності інформації і заперечують цензуру, сприяють збереженню та доступу до культурних і духовних цінностей українського народу і народів світу, які зберігаються в національних та інших бібліотеках України;
- центрів підтримки розвитку громади й безкоштовного забезпечення інформаційних потреб усіх, без винятку, соціальних верств суспільства;
- мобільних, креативних, ініціативних центрів освіти, науки, культури, дозвілля» [12].

До того ж Закон України «Про культуру» [5] розглядає діяльність закладів культури й у контексті креативних індустрій як вид економічної діяльності. Наразі активно розробляються регіональні стратегії, спрямовані на безпосередню участь у формуванні креативного культурного середовища всіх категорій мешканців громади, а також на підвищення актуальності та ефективності надання послуг населенню у сфері культури [17]. Бібліотечна сфера активно впроваджує стратегічне планування, розробляє фандрейзингові політики, поширює практику проектного менеджменту, соціального партнерства, адвокації тощо.

Актуалізація соціальних функцій бібліотек, розширення меж регіональної, національної та міжнародної інформаційної взаємодії зумовлюють необхідність переглянути вимоги до бібліотечної галузі загалом та підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, здатних орієнтуватися в багатовимірному інформаційному просторі зокрема. У таких умовах важливого значення набуває підготовка фахівця нової генерації, активної та творчої особистості, здатної адекватно оцінювати ситуацію, самостійно робити свій вибір, ставити й реалізовувати цілі й завдання [2].

На сучасному етапі розвитку освіти підготовка майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи здійснюється в училищах, коледжах культури і мистецтв, академіях та університетах. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [16] та Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для

забезпечення сталого розвитку України» [21] наголошують на нагальності завдання спрямувати зміст і структуру бібліотечної освіти на потреби особистості та вимоги ринку праці, а також актуалізують необхідність підготовки конкурентоспроможного персоналу для забезпечення закладів культури фаховими ефективними фахівцями.

Актуальність і доцільність нашого дослідження в галузі професійної освіти фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи зумовлені необхідністю розв'язання низки суперечностей і проблем:

- відставання темпів і масштабів перетворень у бібліотечній справі в Україні від потреб індивідуальних користувачів, суспільства та держави загалом;

- невідповідність професійної підготовки фахівців бібліотечної справи сучасним вимогам ринку праці (щодо врахування потреб особистості, інтересів держави, територіальних громад) і самих бібліотек;

- невідповідність наукового обґрунтування змісту й механізмів підвищення ефективності проєктної діяльності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи вимогам до професійної компетентності цих фахівців у галузі проєктної діяльності;

- недослідженість окремих аспектів компетентнісної професійної освіти фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, що пов'язано з нечітким визначенням змісту її компонентів та особливостями визначення їх критеріїв.

З огляду на викладене вище, визначення структури проєктної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи в процесі професійної підготовки відповідно до потреб ринку праці, а також подальшого вдосконалення своєї професійної компетентності вважаємо актуальним науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам обґрунтування й розвитку інноваційних процесів у сфері діяльності бібліотек присвячено роботи О. Башун, О. Воскобойникової-Гузєвої, І. Давидової, Я. Хіміч. Проєктна діяльність як складник розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів розглядається в дослідженнях В. Білоус, І. Лобановської, І. Луньової, Н. Тарасенко; питання проєктного менеджменту в галузі інформаційно-бібліотечної діяльності висвітлені в роботах З. Злотникової, Р. Краплич, І. Суислової; професійну компетентність фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи досліджували С. Григораш, С. Зозуля, О. Карпенко, Н. Кунанець, А. Ржеуський; особливості підготовки фахівців інформаційної,

бібліотечної та архівної справи, удосконалення бібліотечно-інформаційної освіти – Н. Бачинська, Т. Новальська, О. Сербін, Г. Шемаєва, Т. Ярошенко та ін.

Як свідчить аналіз наукової літератури з питань упровадження компетентнісного підходу в освіту, особливостей бібліотечно-інформаційної освіти, формування й розвитку проєктної компетентності, комплексний аналіз проблеми формування проєктної компетентності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи не став предметом спеціальних наукових досліджень в Україні. Актуальність і доцільність нашого дослідження підтверджується тим фактом, що у вітчизняній науковій літературі немає досліджень, присвячених системі формування та розвитку проєктної компетентності; визначення її структури та компонентів, а також рівнів сформованості проєктної компетентності в майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування структури проєктної компетентності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, визначення її компонентів, критеріїв та показників сформованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційно-бібліотечна діяльність як один зі складників діяльності у сфері культури спрямована на «створення, тиражування, поширення, демонстрування, популяризацію, збереження й використання культурних благ та культурних цінностей для задоволення культурних потреб громадян» (стаття 1 Закону України «Про культуру») [5]. У процесі розробки проблеми формування та розвитку проєктної компетентності в майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи акцентується на виконанні фахівцями інформаційно-бібліотечної справи проєктної діяльності як невіддільного складника їхньої професійної діяльності. Проєктна діяльність бібліотек стає наразі провідним напрямом їх інноваційної діяльності, адже вона передбачає процеси соціального партнерства та залучення додаткових ресурсів (кадрових, інформаційних, матеріально-технічних, фінансових тощо) для розвитку бібліотеки як соціокультурної інституції.

Для розуміння сутності процесу формування проєктної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи важливо розглянути ключові поняття проєктної діяльності в бібліотечній сфері. Термін «проєктна діяльність» доволі часто використовується в наукових працях Н. Тарасенко, А. Большакова,

Д. Булавіної, З. Злотникової, О. Галкіної, Т. Притуляк, Л. Мажари, В. Білоус. Водночас науковці мають різні підходи щодо його трактування. Так, наприклад, О. Кулешник розуміє проектну діяльність у бібліотечній сфері як специфічну форму регулювання соціокультурних процесів [10]. Н. Тарасенко вбачає в проектній діяльності передумови інноваційного розвитку бібліотеки, засіб для розвитку соціального партнерства [22]; Т. Притуляк наголошує на тому, що проектна діяльність є базисним інструментом інноваційної діяльності, поетапною ефективною реалізацією задуманої ідеї в конкретні терміни із залученням оптимальних засобів і ресурсів [18]; Л. Мажара розглядає проектну діяльність як засіб лобювання та адвокації в просуванні суспільно значущих бібліотечних проектів [11]. Виходячи з мети дослідження, ми поділяємо думку В. Білоус, яка твердить, що поняття проектної діяльності в бібліотечній сфері варто розглядати як засіб формування професійної компетентності бібліотекарів [1].

Узагальнення поглядів дослідників у галузі теорії і практики проектування дає змогу розглядати проектну діяльність в умовах бібліотек як системну, за допомогою якої забезпечується органічне та ефективне використання проектів для змін в освіті, культурі, соціальній сфері.

Проектна діяльність фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, у такий спосіб, розглядається нами як багатофункціональна діяльність, що підвищує чіткість формулювання цілей інформаційно-бібліотечної діяльності, сприяє досягненню в ній ефективності, обґрунтуванню необхідності залучення ресурсів, підвищенню якості послуг, що надаються в бібліотечній сфері з головним акцентом на потреби користувача.

Отже, уміння використовувати основи проектної діяльності стає невіддільним складником професійної діяльності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, що передбачає виконання завдань, пов'язаних з пошуком, відбором і обробкою інформації [9] і вимагає різноманітних знань, навичок і компетентностей.

Компетентнісний підхід посідає чільне місце серед різних підходів, що їх застосовують для оцінки професійних якостей фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Так, компетентність визначається як «здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості» [14]; як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших

особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність» [15].

Застосування компетентнісного підходу до оцінки діяльності фахівців у найрізноманітніших сферах професійної діяльності (і в бібліотечній сфері зокрема) змінює фокус погляду на аналіз його досягнень. За традиційного підходу було прийнято аналізувати досягнення фахівця в минулому (здобуту освіти, досвід роботи, нагороди), а за компетентнісного – можливості особистості, що є певною спробою спрогнозувати ймовірність ефективного виконання ним роботи в майбутньому. Цей підхід наразі є необхідним для застосування, оскільки розвиток таких властивостей спеціаліста, як прагнення до досягнень, уміння адаптуватися до нових умов, гнучкість сприйняття в професії бібліотекаря набувають особливої актуальності [4].

Керівні документи щодо стандартів вищої освіти [14] виокремлюють у переліку компетентностей випускника три види компетентностей: інтегральну, загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності. Так, професійна компетентність постає інтегративним особистісним утворенням, яке формується на основі певних знань, умінь і навичок, значущих особистісних якостей та вітагенного досвіду. Саме це й зумовлює готовність фахівця до виконання специфічної діяльності та забезпечує високий рівень його самоорганізації.

Схарактеризуємо загальну структуру професійної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, спираючись на дослідження вчених і результати європейського проекту «Tuning Educational Structures in Europe (TUNING)» [25]. Компетентність випускника розглядається в аспекті можливостей для подальшої діяльності. З огляду на це, молодий фахівець має володіти інструментами адаптації до виконання з максимальною ефективністю поставлених перед ним завдань. Особливо наголошується на тому, що результати навчання мають виходити за рамки працевлаштування й відповідати стандартам, встановленим академічним співтовариством у зв'язку з конкретними кваліфікаціями [25].

У контексті компетентнісного підходу в структурі професійної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи ми виокремили три глобальні групи компетентностей, що впливають на їхній особистісний, професійний і життєвий розвиток:

– ключові компетентності, що мають надпрофесійний характер і створюють умови для

вибору професійної діяльності та здатності її опанувати;

– загальнопрофесійні компетентності, які формуються впродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі;

– предметно-специфічні компетентності, що визначаються для кожного предмета і формуються впродовж кожного року навчання, ґрунтуючись на загальнопрофесійних компетентностях.

Посилаючись на дослідження проєкту TUNING, ми розподіляємо загальнопрофесійну компетентність за трьома категоріями:

– інструментальні компетентності, що передбачають когнітивні, методологічні, технологічні та лінгвістичні вміння, зокрема здатність до аналізу і синтезу, до організації і планування, навички управління інформацією, розв’язання проблем, ухвалення рішень тощо;

– міжособистісні компетентності, що передбачають особисті здатності, пов’язані зі спроможністю висловлювати власні почуття, здатність до критики та самокритики тощо;

– системні компетентності, що передбачають поєднання розуміння, сприйнятливості та знань, які дають змогу особі побачити, як співвідносяться частини цілого і як вони об’єднуються, зокрема здатність до застосування знань на практиці, дослідницькі навички й уміння, здатність до навчання, здатність пристосовуватись до нових ситуацій, здатність породжувати нові ідеї (креативність), лідерські якості, здатність працювати самостійно, планування та управління проєктами, бажання досягти успіху тощо.

Концептуально важливим є визначення того, що компетентність як інтегративна особистісна якість у своїй структурі містить окремі види компетентності або субкомпетентності, які, доповнюючи одна одну, забезпечують особистісне та професійне становлення фахівця.

Зауважимо, що одним зі складників професійної компетентності фахівців

інформаційної, бібліотечної та архівної справи є проєктна компетентність, яка зумовлюється власне організаційно-змістовою специфікою проєктної діяльності. Вона забезпечує змістовий і функціональний складники професійного спілкування та слугує передумовою успішної професійної діяльності. Проєктну компетентність фахівця інформаційно-бібліотечної сфери доцільно розглядати як інтегральну характеристику професійної компетентності, складник професіоналізму – підґрунтя особистісного і професійного зростання. За [8], проєктна компетентність як інтегративна єдність інтелектуальних складників, особистісних характеристик і досвіду, виражена в здатності та готовності до успішної самостійної діяльності з розроблення й упровадження проєктів у професійну діяльність, дає змогу використовувати власний потенціал, оперативно й успішно адаптуватися в умовах соціальної практики до різнопланових завдань, що постійно змінюються.

Зміст проєктної компетентності необхідно розглядати крізь призму її багатокомпонентного складу. Для визначення цілісного уявлення про сутність проєктної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи ми розробили структурно-змістову модель проєктної компетентності фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи (див. табл. 1), за основу якої взято дослідження І. Зимньої [6] з проблеми трактування компетентностей та їхніх характеристик.

У нашому дослідженні проєктну компетентність фахівців інформаційно-бібліотечної сфери візуалізовано сукупністю чотирьох компонентів: ціннісно-мотиваційного (аксіологічного), знаннево-змістового (когнітивного), технологічного (діяльнісно-практичного) і рефлексивно-оцінювального. Кожен з них має відповідні критеріальні ознаки.

Таблиця 1

Структурно-змістова модель проєктної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Компоненти проєктної компетентності	Змістова характеристика компонентів
Ціннісно-мотиваційний (аксіологічний)	Система ціннісних настанов та орієнтирів, на якій ґрунтуються усвідомлене позитивне ставлення до проєктної діяльності загалом і готовність до її здійснення у власній професійній діяльності зокрема: – сукупність стійких пізнавальних, особистісних, професійних мотивів здійснення проєктної діяльності; – прагнення до саморозвитку і творчості, пошуку нових методів і засобів соціальної взаємодії;

Компоненти проєктної компетентності	Змістовна характеристика компонентів
	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлення важливості проєктної діяльності як складника професійної діяльності; – інтерес до проєктної діяльності та засобів її оптимізації; – чітке уявлення цілей проєктної діяльності; – готовність до соціальної взаємодії і готовність брати участь у розв’язанні соціально важливих проблем на основі проєктних підходів; – відповідальність за виконання завдань, почуття обов’язку; – готовність і прагнення до розроблення проєктних рішень з використанням інформаційних технологій, відповідних систем і засобів управління проєктами; – уміння свідомо контролювати результати своєї діяльності та рівень саморозвитку; – орієнтація на конструктивне перетворення власного досвіду, створення концепції своєї проєктної діяльності; – спрямованість на засвоєння проєктної компетентності.
Знаннево-змістовий (когнітивний)	<p>Система знань про проєктну діяльність:</p> <ul style="list-style-type: none"> – знання структури проєктної діяльності, її змісту, етапів організації й виконання проєктів; – обізнаність з вимогами до процесу проєктування та кінцевих результатів здійснення проєкту; – знання систем і засобів управління проєктами; – знання особливостей і засобів виконання проєктних завдань; – здатність генерувати нові ідеї, діяти в традиційних і нестандартних ситуаціях; – розуміння проєктної діяльності як засобу формування професійної компетентності; – розуміння закономірностей командної роботи, способів подолання конфліктів, форм спілкування, стилів лідерства; – розуміння механізмів особистісного та професійного розвитку.
Технологічний (діяльнісно-практичний)	<p>Наявність практичного досвіду реалізації знань та умінь з проєктування (здатність і готовність реалізувати новий професійний досвід у конкретній практичній діяльності):</p> <ul style="list-style-type: none"> – уміння здійснювати проєктну діяльність; – уміння застосовувати знання з соціального проєктування, менеджменту проєктів на практиці; – уміння сформулювати проблему, на розв’язання якої спрямовано проєкт; – уміння сформулювати завдання проєктної роботи; – уміння ухвалювати нестандартні, креативні рішення в проблемних ситуаціях; – уміння орієнтуватися в інформаційному середовищі; – здатність діяти самостійно; – здатність до взаємодії; – уміння працювати в команді; – здатність до створення комфортної психологічної атмосфери спільної роботи; – експресивна здатність (здатність до самовираження); – уміння активізувати ресурс індивідуального досвіду, знань та здібностей кожного члена проєктної команди; – уміння презентувати результати проєктних досліджень; – здатність здійснювати науково-методичне, організаційне, кадрове, фінансове забезпечення проєктної діяльності.
Рефлексивно-оцінювальний	Здатність до рефлексії та оцінки власної діяльності і діяльності проєктної команди:

Компоненти проєктної компетентності	Змістовна характеристика компонентів
	<ul style="list-style-type: none"> – оцінювання себе як члена проєктної команди: здатність до визначення власного професійного потенціалу, сильних і слабких сторін свого стилю професійної діяльності; – організація рефлексії членів проєктної команди; – визначення й використання різних критеріїв, форм, методів, засобів і процедур оцінювання досягнень власних і проєктної команди загалом; – уміння налагодити зворотний зв'язок протягом усього процесу проєктної діяльності й безпосередньо на кожному етапі; – оцінювання процесу здійснення проєктної діяльності у формі виявлення досягнень (змін особистісних якостей і мотиваційно-ціннісних настанов) учасників проєктування й визначення їхніх нових потреб, позитивних і негативних аспектів спільної проєктної діяльності; – уміння коригувати свою діяльність з урахуванням оцінки отриманих результатів, своїх сильних і слабких сторін; – адекватність самоаналізу й самооцінки, аналізу справжнього стану речей.

У контексті формування проєктної компетентності важливим є визначення критеріїв і показників її сформованості. Аналізуючи наукові джерела, ми з'ясували, що як узагальнені критерії оцінки сформованості компетентності часто використовують її компоненти [7]. Узавши за основу цей підхід, узагальненими критеріями сформованості проєктної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи було визначено (див. табл. 2): ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-

діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний компоненти. На нашу думку, вони відображають цілісний характер вияву компетентності, що виражається в мотиваційній, когнітивно-технологічній і практичній готовності до здійснення проєктування в професійній діяльності. Власним науковим доробком у цьому питанні стало формулювання критеріїв сформованості проєктної компетентності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Таблиця 2

Загальна характеристика критеріїв та показників сформованості проєктної компетентності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Критерії	Сутність	Показники
ціннісно-мотиваційний	характеризує спрямованість на набуття проєктної компетентності; ціннісне ставлення до проєктної діяльності. Мотиваційна готовність.	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлення цінності знань з проєктної діяльності та управління проєктами для організації якісного проєктування в професійній діяльності; – орієнтація на конструктивне перетворення власного досвіду професійної роботи за нормами проєктної діяльності; – прагнення до успішної організації проєктної діяльності в процесі професійної роботи; – мотивація на зростання проєктної компетентності в процесі професійної підготовки і самоосвіти.
когнітивний	свідчить про рівень теоретичних уявлень і розуміння сутності проєктного менеджменту. Когнітивна готовність.	<ul style="list-style-type: none"> – рівень знань основ проєктного менеджменту; – ступінь уявлення про сучасні технології організації проєктної діяльності; – наявність знань, умінь, навичок з проєктної діяльності й здатність застосовувати їх у нових умовах.
операційно-діяльнісний	відображає рівень практичного оволодіння способами і засобами проєктної діяльності, готовність і здатність застосовувати новий	<ul style="list-style-type: none"> – уміння враховувати інтереси і потреби користувачів у процесі професійної діяльності; – володіння сучасними технологіями організації проєктної діяльності та управління проєктами; – наявність досвіду проєктної діяльності;

Критерії	Сутність	Показники
	професійний досвід у конкретній практичній діяльності. Технологічна готовність, практична готовність.	– ефективність і продуктивність досвіду проєктної діяльності; – планування власної діяльності після закінчення професійної підготовки на основі норм проєктного менеджменту.
рефлексивно-оцінювальний	відображає рівень розвитку рефлексивних умінь в оцінюванні проєктної діяльності. Практична готовність.	– емоційно-позитивне ставлення до використання проєктування в професійній діяльності; – уміння визначити труднощі проєктної діяльності; – усвідомлення відповідності рівня своїх можливостей і умінь рівню, необхідному для якісної реалізації проєктної діяльності та ефективної соціальної взаємодії; – прагнення до підвищення рівня проєктної компетентності.

Кожен компонент проєктної компетентності фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи характеризується відповідними рівнями сформованості: низьким (репродуктивним), середнім (реконструктивним), високим (творчим). Оцінювання й порівняння рівнів сформованості проєктної компетентності потребує подальшого експериментального дослідження на основі виокремлених критеріїв, кожен з яких уособлює сукупність показників, які характеризують якісні зміни критерію.

Висновки. Аналіз змісту та структури проєктної компетентності майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, а також визначення її компонентів, критеріїв і показників їх сформованості дають підстави для таких висновків:

1) проєктна компетентність фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи – системне явище, що формується шляхом оволодіння майбутніми фахівцями в процесі професійної підготовки різними видами компетенцій, а також набуття власного досвіду їх застосування;

2) проєктна компетентність фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи дає змогу здійснювати професійну діяльність на основі особистісно-орієнтованого, діяльнісного, культуротворчого та інших підходів; розвивати особистісні якості (цілеспрямованість, самостійність, уміння працювати в команді, відповідальність, ініціативність і творчість у виконанні професійних завдань), професійну

культуру, а також уміння, пов'язані з самовираженням, самопрезентацією та рефлексією, що сприяє особистісному та професійному зростанню фахівців.

Структурування професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи дає змогу в перспективі визначити спрямованість педагогічних дій на оптимізацію навчального процесу в умовах компетентнісного навчання.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання всього спектра проблем, пов'язаних із формуванням у майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи проєктної компетентності в процесі їхньої професійної підготовки; воно має на меті залучення широкого загалу науковців до обговорення порушеної проблеми.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробленні та впровадженні цілісної технології формування в майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи проєктної компетентності, в обґрунтуванні педагогічних умов, які налаштовуюватимуть на вироблення в них усвідомленої, умотивованої потреби – стати висококваліфікованими, конкурентоспроможними спеціалістами, що сприятиме більш ефективному здобуттю знань і набуттю спеціальних умінь і навичок для подальшої успішної професійної самореалізації, а також вивченню особливостей розвитку досліджуваної якості фахівців у системі підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Білоус В. Проєктна діяльність як інструмент модернізації бібліотеки вищого навчального закладу. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 4. С. 17–18.
2. Білоус В. С. Проєктна діяльність – важлива складова розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів: методичні рекомендації. Вінниця, 2014.

References

1. Bilous V. (2014). Project activity as a tool for modernization of a high educational institution library. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*. 4. 17–18. [in Ukrainian].
2. Bilous, V. S. (2014). *Project activity – an important part of library development and librarians' professional growth: teaching guide*. Vinnytsia. [in Ukrainian].

- 80 с. (Серія «Основи бібліотечно-бібліографічних знань»).
3. Глобальне бачення: стислий звіт. 10 основних висновків і можливостей. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary-uk.pdf> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 4. Давыдова С. Б. Компетентностный подход в оценке персонала библиотеки. Библиотечное дело – 2012: библиотечно-информационная деятельность в пространстве науки, культуры и образования: материалы XVII междунар. науч. конференции. Москва, 2012. С. 67–70.
 5. Закон України «Про культуру» від 14 грудня 2010 р. № 2779-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 24, ст. 168. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 6. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
 7. Зимняя И. А. Ключевые компетенции как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Москва: ИЦПКПС, 2004. 42 с.
 8. Иванова Н. А. Формування проектної компетентності у майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної й архівної справи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2017. № 1(18). С. 233–237.
 9. Кваліфікаційні характеристики працівників бібліотек централізованих бібліотечних систем. URL: <http://lib.kherson.ua/ukr-dose1-6.htm> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 10. Кулешник О. Соціокультурні проекти в медіапросторі Львова. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика* / гол. ред. М. Г. Житарюк. Львів: нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2012. Вип. 36. С. 276–282. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/4752> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 11. Мажара Л. Адвокатська діяльність бібліотек: методичний посібник. Комунальний заклад «Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького» Запорізької обласної ради. Запоріжжя, 2012. 32 с. URL: <http://zounb.zp.ua/sites/default/files/imce/pdf/advokatsiy-na-diyalnist-bibliotek.pdf> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 12. Маніфест Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи», прийнятий президією УБА 7 липня 2015 р. URL: https://ula.org.ua/images/documents/3133/manifest_last.pdf (дата звернення: 04. 04. 2019).
 13. Матвійчук О. Є. Бібліотека як соціокультурний інститут: освітньо-виховна місія. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2010. № 2. С. 155–160. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2010_2_34 (дата звернення: 04. 04. 2019).
 14. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти (наказ МОН України від 01 червня 2017 р. № 600 (у редакції наказу МОН України від 21 грудня 2017 р. № 1648). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 15. Національна рамка кваліфікацій: Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 16. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 17. Першина Н. Г. Культура. Творча громада. Регіональна стратегія (Дніпропетровська обл.). Б. м., б. р. 11 с. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary-uk.pdf>. [in Ukrainian].
 3. *Global vision: a brief report. 10 major conclusions and possibilities*. Retrieved from: <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary-uk.pdf>. [in Ukrainian].
 4. Davydova, S. B. (2012). Competency approach in the estimation of the library staff. *Proceedings of XVII International scientific conference «Library service – 2012: library and information activity in science, culture and education»*. Moscow. 67–70. [in Russian].
 5. The Law of Ukraine "On Culture" of December 14, (2010). № 2779-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 24. ст. 168. 2011. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>. [in Ukrainian].
 6. Zimniaia, I. A. (2003). Key competencies – a new paradigm of education result. *Vysshee obrazovanie segodnia*, 5, 34–42. [in Russian].
 7. Zimniaia, I. A. (2004). *Key competencies as a target-resulted basis of the competency approach in education*. Moscow: ITSPKPS. [in Russian].
 8. Ivanova N.A. (2017). Formation of project competence for future specialists in information, library and archival matters. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohika*. 18. 233-237. [in Ukrainian].
 9. *Qualification characteristics of library workers in centralized library systems*. Retrieved from: <http://lib.kherson.ua/ukr-dose1-6.htm>. [in Ukrainian].
 10. Kuleshnyk, O. (2012). Sociocultural projects in Lviv's media-space. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: zhurnalistyka*. Issue 36. 276–282. Retrieved from: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/4752>. [in Ukrainian].
 11. Mazhara, L. (2012). *Advocacy work of libraries: methodological guide*. Zaporizhia. Retrieved from: <http://zounb.zp.ua/sites/default/files/imce/pdf/advokatsiy-na-diyalnist-bibliotek.pdf>. [in Ukrainian].
 12. *Manifest of the Ukrainian Association of Libraries «Libraries in crisis», adopted by the UAL board on 7 July 2015*. Retrieved from: https://ula.org.ua/images/documents/3133/manifest_last.pdf. [in Ukrainian].
 13. Matviichuk, O. Ye. (2010). Library as a socio-cultural institute: education and upbringing mission. *Visnyk Natsionalnoho aviatyinoho universytetu. Serii: Filosofiia. Kulturolohiia*, 2, 155–160. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2010_2_34. [in Ukrainian].
 14. Order of MES of Ukraine of 01 June 2017 № 600 (u redaktsii nakazu MON Ukrainy vid 21 hrudnia 2017 № 1648). *Guidelines on higher education standards*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf>. [in Ukrainian].
 15. *National qualification framework: Annex to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 23, 2011. № 1341*. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12>. [in Ukrainian].
 16. *National Development Strategy of Education in Ukraine for the period up to 2021*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. [in Ukrainian].
 17. Pershyna N.H.. *Creative community. Regional strategy (Dnepropetrovsk region)*. Retrieved from: <http://decentralization.gov.ua/pics/upload/538-d7da88762e8c21688e85419d01f48e54.pdf>. [in Ukrainian].
 18. Prytuliak, T. Ye. (2017). *Project activity of university library as a factor of its development (from the work*

- <http://decentralization.gov.ua/pics/upload/538d7da88762e8c21688e85419d01f48e54.pdf> (дата звернення: 04. 04. 2019).
18. Притуляк Т. Є. Проектна діяльність університетської бібліотеки як фактор її розвитку (з досвіду роботи науково-технічної бібліотеки Вінницького національного технічного університету). *Збірник наукових праць професорсько-викладацького складу ДонНУ імені Василя Стуса за 2015-2016 рр.*, май 2017. URL: <http://jpv.s.donnu.edu.ua/article/view/3835>. (дата звернення: 04. 04. 2019).
 19. Стандарт вищої освіти. 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа (магістр) / колектив розробників; МОН України. Видання офіційне. К.: Б. в., 2017. 9 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 20. Стратегічний план 2016–2021 / IFLA Headquarters. URL: <http://www.ukrbook.net/ifla.pdf> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 21. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 219-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 22. Тарасенко Н. Проектна діяльність у бібліотечному обслуговуванні. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (10-11 вересня 2015 р., Львів)*. / ред. кол.: О. В. Шишка та ін. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. С. 312–316. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/33698/1/56-312-316.pdf> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 23. Creative Europe. European Commission. [Online]. Available: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/about_en (дата звернення: 04. 04. 2019).
 24. Lyon Declaration on Access to Information and Development. URL: <https://www.lyondeclaration.org/content/pages/lyon-declaration.pdf> (дата звернення: 04. 04. 2019).
 25. Tuning Educational Structures in Europe / Line 1. Learning Outcomes. *Competencies Methodology*. 2001-2003. Phase 1. URL: http://www.uc.pt/ge3s/event_04/event_04/ (дата звернення: 04. 04. 2019).
- experience of scientific and technical library of Vinnytsia National Technical University). Collection of research works.* Retrieved from: <http://jpv.s.donnu.edu.ua/article/view/3835>. [in Ukrainian].
19. Higher Education Standard. 029 Information, library and archive-keeping (Master). (2017). *MON Ukrainy. Vydannia ofitsiine*. Kyiv: B. v., Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti>. [in Ukrainian].
 20. *Strategic Plan 2016–2021*. IFLA Headquarters. Retrieved from: <http://www.ukrbook.net/ifla.pdf>. [in Ukrainian].
 21. Order of the Cabinet of Ministry of Ukraine of 23 March 2016 № 219-r. *On approval of the Strategy for the Development of the librarianship till 2025 "Qualitative Changes in Libraries for the Sustainable Development of Ukraine"*. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80>. [in Ukrainian].
 22. Tarasenko N. (2015). Project activity in the library service. *Suchasni problemy diialnosti biblioteki v umovakh informatsiinoho suspilstva : materialy shostoї mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 10–11 veresnia 2015 r.* Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky. pp. 312–316. Retrieved from: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/33698/1/56-312-316.pdf>. [in Ukrainian].
 23. *Creative Europe*. European Commission. Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/about_en. [in English].
 24. *Lyon Declaration on Access to Information and Development*. Retrieved from: <https://www.lyondeclaration.org/content/pages/lyon-declaration.pdf>. [in English].
 25. *Tuning Educational Structures in Europe / Line 1. Learning Outcomes// Competencies Methodology, 2001-2003. Phase 1*. Retrieved from: http://www.uc.pt/ge3s/event_04/event_04/. [in English].

Рецензент: д-р філос. наук, професор Троїцька Т.С.

Відомості про автора:

Іванова Наталя Анатоліївна

ivanova1977@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi:

*Матеріал надійшов до редакції 30. 04. 2019 р.
Прийнято до друку 19. 05. 2019 р.*

Information about the author:

Ivanova Natalia Anatoliivna

ivanova1977@gmail.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi:

*Received at the editorial office 30. 04. 2019.
Accepted for publishing 19. 05. 2019.*